

Branislav Fábry: Bidenov oligarchický summit pre demokraciu? Nepochopiteľné zloženie účastníkov a rozvrat medzinárodného práva

- CZ24 News | 2. prosince 2021

USA: Popri pandémie koronavírusu COVID-19 sa jednou z hlavných tém súčasnosti stal Summit za demokraciu, ktorý pripravil prezident J. Biden na 9. – 10. decembra 2021. Niet pochýb, že summit sa uskutoční v čase, keď sa demokratické princípy vo svete masívne porušujú, a preto je potrebné o daných problémoch diskutovať aj v globálnom rozmere. Napriek tomu je tento summit kontroverzný a hodnoty demokracie ako také zrejme neposilní. Vynecháva totiž niektoré témy, ktoré sú problémom najmä v západnom svete.

Hlavný problém demokracie?

Pokiaľ ide o obsah Bidenovho summitu, organizátori pri téme demokracie postulovali tri základné témy pre rokovanie [The Summit for Democracy – United States Department of State](#):

- Obrana proti autoritárstvu
- Pomenovanie a boj proti korupcii
- Rešpekt pre ľudské práva

Všetky uvedené problémy sú síce dôležité, rozhodne však nestačia, pretože chýbajú témy, ktoré by reagovali na najzásadnejšiu hrozbu pre demokraciu v súčasnosti – **oligarchizáciu politiky**. Demokratické inštitúcie dnes síce z jednej strany naozaj čelia autoritárskym tendenciám „silných politikov“, na druhej strane však existuje vážna hrozba v podobe podrobenia si politickej moci ekonomickou mocou. Stranícka a finančná oligarchia sa v mnohých štátoch zmocnila demokratických inštitúcií, najmä volebnej súťaže. Aj preto volení politici dnes nekonajú ako zástupcovia občanov, ale ako zástupcovia oligarchov. Volby sú vlastne marketingovou manipuláciou, kde víťazí ten, kto má viac prostriedkov od oligarchov. Súvisiacim problémom je, že súkromné kybernetické monopoly majú moc určovať, kto dostane priestor vo verejnej diskusii a kto nie. Vlastníci priestoru pre verejnú diskusiu sú dnes takmer absolutistickými vládcami nad týmto priestorom a ich rozhodnutia často pripomínajú rozhodnutia absolutistických panovníkov, pričom nástroje štátnej kontroly sú málo efektívne.

Z hľadiska ústavných formulácií sa pritom oligarchické i autokratické štáty vo svojich ústavách vyjadrujú veľmi podobne. Napr. čl. 1 ústavy SR začína slovami: „*Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát...*“ Pre porovnanie v čl. 1 bieloruskej ústavy sa píše: „*Bieloruská Republika je jednotný, demokratický, sociálny a právny štát.*“ V oboch prípadoch sa o demokracii dá pochybovať – v Bielorusku vládne silný autoritársky prezident, zatiaľ čo v SR cítiť oligarchickú formu vlády. Realita väčšiny štátov je od deklarovaných demokratických ideálov vzdialená, čo vedie k otázke, ako možno demokraciu hodnotiť, identifikovať. Rôzni hodnotitelia začali udeľovať **známky za demokraciu**, niektorí sú serióznejší, niektorí nie, zväčša však ide o veľmi kontroverzné hodnotenia. Bez zaujímavosti nie je ani to, že známkovania demokracie sa chopili skupiny blízke oligarchom. Typickým príkladom oligarchického hodnotiteľa demokracie je investičný poradca Economist Intelligence Unit a jeho EIU Democracy Index, alebo Freedom House s väzbami na vládu USA či ďalšie organizácie. Na Slovensku zasa hodnotil „kvalitu demokracie“ Inštitút pre verejné

otázky - nedostatkom daného hodnotenia som sa venoval [tu](#). Zásadným problémom väčšiny západných hodnotení demokracie je tiež to, že málo reflektujú základný problém súčasnosti - nahradzovanie demokratických inštitúcií oligarchickými.

Ďalšou témou, na ktorú by sa Bidenov summit mal zameriavať, je **boj proti korupcii**. Korupcia je určite závažný problém, obvykle je však chápaná príliš úzko. Kľúčovými problémami sú nielen úplatky alebo klientelizmus, ale aj spomínaná závislosť politikov od oligarchie či ekonomická závislosť novinárov od vlastníkov médií. Problémom je i to, že boj proti korupcii sa používa ako nástroj v politickom boji na likvidáciu politického oponenta. Táto taktika je známa z Latinskej Ameriky, kde oligarchia s nepohodlnou ľavicou opakovane bojovala cez mediálnu kampaň oligarchických médií. Je známe, že špecializovaný protikorupčný sudca S. Moro dokázal po veľkej mediálnej kampani odsúdiť Lulu da Silva, hlavného favorita brazílskych volieb roku 2018 a tým ho vylúčiť z volebnej súťaže. Takže hoci sa neskôr ukázalo, že proces bol zmanipulovaný a Lula da Silva prepustený, prezidentom ostal J. Bolsonaro (téma som sa venoval [tu](#)).

Tretím okruhom na summite má byť presadzovanie **rešpektu k ľudským právam**. Je jasné, že USA nie sú v pozícii, aby mohli poučovať iné krajiny o ľudských právach, keďže však na summit pozvali hlavne svojich spojencov, a nie geopolitických rivalov, dá sa predpokladať, že účastníci hostiteľa príliš kritizovať nebudú. Washington je pritom jedným z hlavných porušovateľov ľudských práv, a to v podobe protiprávných agresíí či dronových útokov, pri ktorých prichádza k masakrom civilného obyvateľstva. Neslávne známe sú i tajné väznice CIA či tábor v Guantáname. Aj v samotných USA je systém väzenia dlhodobým ľudsko-právnym problémom: USA má [najväčší počet väzenskej populácie](#) (v absolútnych číslach i v pomere k počtu obyv.). Taký vysoký počet väzňov nemá ani Čína. Kritizovať by sa dalo aj prenasledovanie kritikov ako J. Assange alebo E. Snowden či celkové zásahy do slobody prejavu a mnohé iné nedostatky.

I nejmenší finanční příspěvek velice pomáhá! Děkujeme!

CHCI PŘISPĚT

Nepochopiteľné zloženie účastníkov

Najdiskutovanejšou otázkou celého summitu je zrejme zoznam účastníkov. Je nepochopiteľné, podľa akých kritérií sa pozvánky na podujatie posielali - nesedí to dokonca ani s rebríčkami typu EIU Democracy Index. Zdá sa, že **kritériom nebola „kvalita“ demokracie**, ale skôr geopolitický záujem Washingtonu na konkrétnej krajine. Treba uznať, že USA odmietli pozvať Saudskú Arábiu a ďalšie absolutistické monarchie Blízkeho východu, zrejme však preto, lebo summit takýchto „democracií“ by budil príliš veľa pochybností. Kontroverzných účastníkov je aj tak viac ako dosť, a naopak, niektoré štáty boli ignorované kvôli politickej nepriazni Washingtonu.

Z Európy bolo pozvaných 39 účastníkov vrátane Kosova a Ukrajiny, čo zaráža najmä pri **nepozvaní Maďarska**, ktoré spĺňa podstatne viac demokratických štandardov. V Kosove, bez ohľadu na jeho status, pritom aj v súčasnosti pretrváva etnická čistka voči miestnym Srbom a okolo 200 000 ľudí vyhnaných Albáncami po roku 1999 sa dodnes nemohlo vrátiť. Pokračujú aj akty násilia proti zvyškom tamojšej srbskej menšiny (téma som sa venoval [tu](#)). Podobne aj Ukrajina je v porovnaní s Maďarskom menej demokratickým štátom. Spomenúť možno konflikt s ústavným súdom z roku

2020, kde prezident V. Zelenský extrémne zasiahol do súdnej nezávislosti. Ukrajina postupuje veľmi tvrdo aj voči nepohodlným rusko-jazyčným médiám. Treba spomenúť aj trestné procesy voči lídrovi opozície V. Medvedčukovi, ktorého strana na začiatku roku 2021 suverénne viedla v prieskumoch verejnej mienky. Netreba pripomínať, akú kritiku zožalo Rusko za trestné procesy s tamojšími politikmi, hoci išlo skôr o marginálov. Celkovo je očividné, že **Kosovo a Ukrajina** sa na summite zúčastňujú kvôli úzkym väzbám s USA. Problematický je aj stav demokracie v **pobaltských štátoch**, kde existuje široká etnokratická diskriminácia miestnych Rusov (pozri [tu](#)), od problému neobčanov až po nedávny zákaz bilingválnej výučby v ruskom jazyku na stredných školách ([tu](#)), pričom však výučba v nemčine alebo angličtine ďalej pokračuje. O šikane tamojších rusko-jazyčných médií netreba ani hovoriť.

Zaujímavé je tiež, že z **Blízkeho východu** pozvali USA len Izrael a Irak. Izraelu pritom možno vyčítať značnú diskrimináciu palestínskeho obyvateľstva, a to nielen na okupovaných územiach, ale aj vo východnom Jeruzaleme. Ten Izrael protiprávne anektoval, arabským obyvateľom anektovaného územia však občianske práva nepriznal. Závažne boli i akty násilia voči Palestínčanom z roku 2021. USA si však uvedomovali, že nemôžu pozvať z Blízkeho východu iba Izrael a odignorovať všetky arabské štáty, a tak pozvali aj Irak. Otázkou však zostáva, prečo práve Irak, keďže ani proamerickí hodnotitelia demokracie mu vysoké známky neudeľujú. Ide zrejme o snahu legitimizovať režim, ktorý USA sami pomáhali po agresii z roku 2003 budovať v rámci „šírenia demokracie“. Naopak, bez pozvania zostalo Tunisko, ktoré bolo ešte donedávna označované ako prototyp úspechu tzv. arabskej jari a v roku 2015 jeho predstavitelia dostali dokonca Nobelovu cenu mieru. Zdá sa však, že predstavitelia arabskej jari úplne stratili dôveru obyvateľstva a krajina sa v roku 2021 ocitla v hlbokéj ústavnej kríze. Na rozdiel od Blízkeho východu však bude **subsaharská Afrika** zastúpená až 17 delegáciami. Pri niektorých pozvánkach však zostáva otáznik a je zrejme, že dôvodom pozvania nemohla byť „demokracia“ (DR Kongo, Angola, atď.).

Ako problematická sa javí i voľba účastníkov z amerického kontinentu – pozvaná bola väčšina, celkovo 27 štátov. Výber bol opäť veľmi selektívny a zameraný najmä proti ľavicovým vládam **Latinskej Ameriky** – to, že nepozvali Kubu a Venezuelu, sa dalo predpokladať, že však nepozvali ani Bolíviu, budí nedôveru. Prezident E. Morales akiste nemá dobré vzťahy s USA, práve on však zdemokratizoval krajinu, keď politické procesy zmenil zo záležitosti elít v hlavnom meste na vec celého domorodého obyvateľstva. V jeho chápaní však bola demokracia spojená aj so sociálnou politikou, ktorú Washington videl veľmi nerád. Na rozdiel od Bolívie však boli pozvané problematické štáty ako Brazília, kde sa posledné prezidentské voľby zmanipulovali prostredníctvom zneužívania trestného práva alebo Kolumbia s vysokým počtom vnútorne vysídleného obyvateľstva. Veľa výhrad by sa dalo nájsť aj v **Ázii**, napr. pozvanie Pakistanu s jeho „stredovekým“ právnym systémom, ale nepozvanie Thajska, ktoré je podľa akýchkoľvek kritérií demokratickejšie. Zrejme opäť nejde o demokraciu, ale o zahranično-politický záujem USA.

Rozvrat medzinárodného práva?

Najproblematickejším pozvaným je **Taiwan**. Napriek značnej rozvinutosti ide iba o separatistickú čínsku provinciu, ktorú organizátori provokatívne zaradili do zoznamu medzi účastnícke štáty. USA formálne neuznávajú samostatnosť Taiwanu, konajú však asi tak, ako keby si Čína pozvala Doneckú ľudovú republiku a zaradila ju do zoznamu štátov – účastníkov nejakej konferencie. Faktom tiež je, že Taiwan čínskej snahe o zjednotenie odoláva práve vďaka americkej podpore a aj v tomto roku sa v Taiwanskom prielive objavilo americké vojnové loďstvo. Pokiaľ ide o pozvanie Taiwanu, tu by mali byť opatrnejšie nielen USA, ale i Slovenská republika. Možno spomenúť napr. konferenciu GLOBSEC z 26. októbra, kde si organizátori, podporovaní z verejných zdrojov, pozvali ako hlavného rečníka [taiwanského ministra zahraničia](#). Pre porovnanie treba spomenúť, ako sa v minulosti SR postavila k osobám, ktoré navštívili separatistické regióny Ukrajiny, napr. poslanec P. Marček na

Kryme...

Celková voľba účastníkov Bidenovho summitu naznačuje, že USA chcú rozdeľovať svet na „demokratické“ a „nedemokratické“ štáty. Niet pochyb, že USA s čoraz väčším znepokojením sledujú nárast čínskej moci, ktorá postupne predbieha USA veľkosťou svojej ekonomiky. To je skúsenosť, ktorú USA v 20. storočí nepoznali. O čo menej sa však „americká výnimočnosť“ zakladá na ekonomickej prevahe, o to viac sa zdôrazňuje **ideologická výnimočnosť**. USA si pritom veľmi účelovo stanovujú, kto je demokratický štát a kto nie. Problematické je, keď si na základe vlastnej predstavy o demokracii vytvárajú dvojaký meter pri zaobchádzaní so zvyškom sveta. Uvedený postup znamená hrozbu pre základný princíp medzinárodného práva, ktorým je zvrchovaná rovnosť štátov. Tým, že niektorý štát Washington vníma ako nedostatočne demokratický, nesmie viesť k stavu, že si bude vytvárať fikcie v rozpore s realitou. Typickým príkladom tu bolo tvrdošíjné uznávanie J. Guaidóa za prezidenta Venezuely, hoci je už dlho zjavné, že ten vo Venezuele nevládne. Na záver zostáva len konštatovať: USA by mali pochopiť, že **aktuálne výzvy súčasného sveta, od životného prostredia až po ľudské práva, sa nedajú riešiť len s „demokratickými spojencami“**.

Autor: Branislav Fábry

Zdroj: www.noveslovo.sk